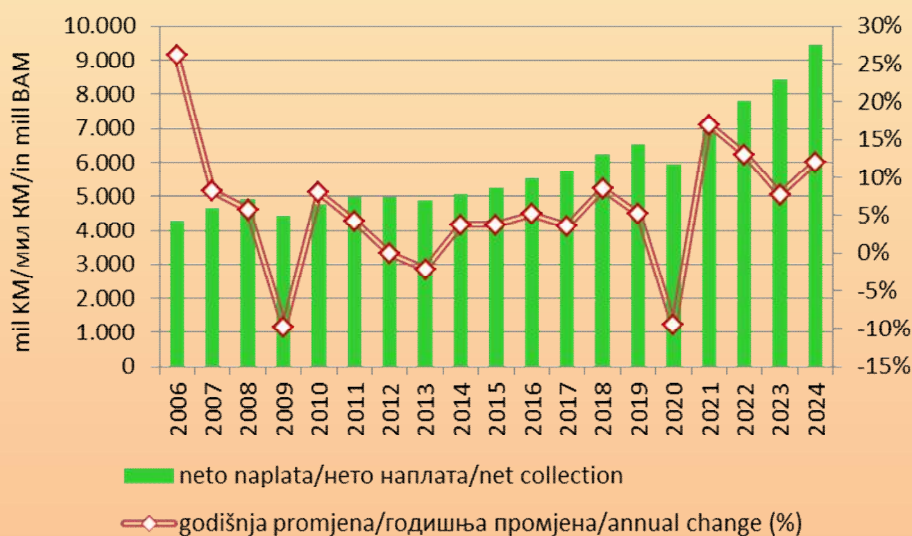

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

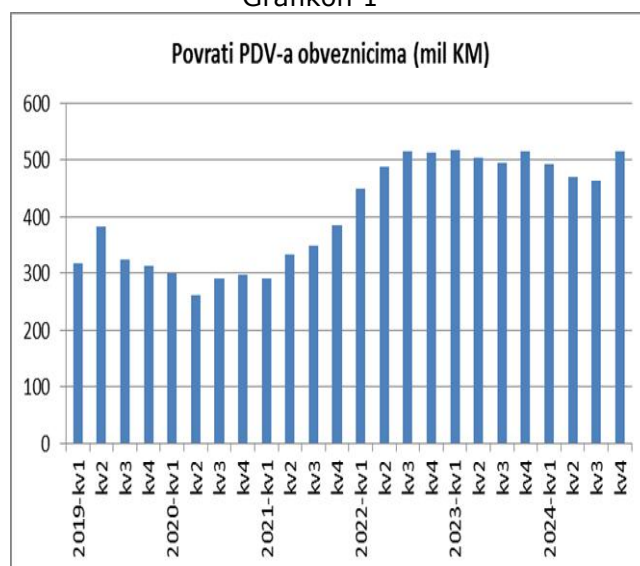
Broj
Број
Number **235/236**

januar/februar 2025 – siječanj/veljača 2025 – јануар/фебруар 2025 – January/February 2025

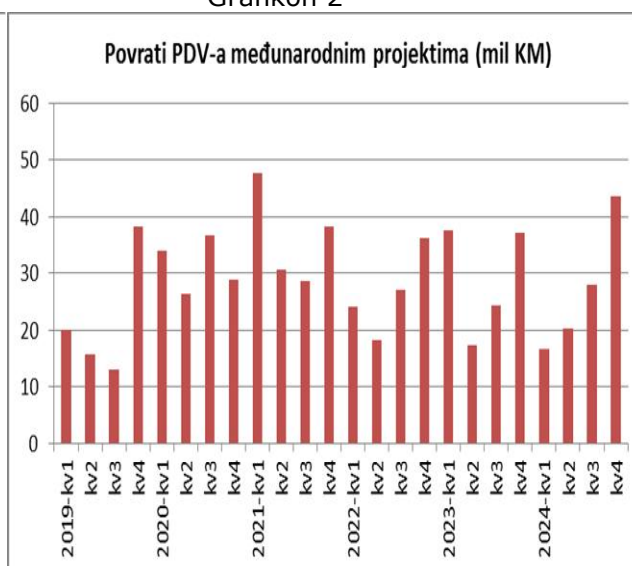
U fokusu...

Isplate povrata indirektnih poreza u 2024. su iznosile 2,092 mlrd KM, što je bilo za 114 mil KM manje nego u 2023. Smanjene isplate povrata imale su pozitivni učinak na efekte neto naplate, tako da je u 2024.godini naplaćeno 1,015 mlrd prihoda od indirektnih poreza više nego u 2023.godini. Može se zaključiti da je smanjenje isplata povrata donijelo čak 11% efekata neto naplate indirektnih poreza. Povrati indirektnih poreza u najvećem dijelu (98%) potiču od povrata PDV-a. Za razliku od povrata po osnovu ostalih vrsta indirektnih poreza, koji su sporadični ili se uvode kao olakšice, povrati PDV-a su važna komponenta koncepta PDV-a koja osigurava njegovu neutralnost u odnosu na ekonomsku poziciju obveznika. Specifičnost sistema PDV-a u BiH su povrati po osnovu međunarodnih projekata, koji čine 5,2% ukupnih povrata. Najveći dio povrata PDV-a potiče iz izvoza, te uvoza i investicija, kod kojih nije moguće u poreznom periodu anulirati ulazni PDV-e sa izlaznim PDV-om.

Grafikon 1

Grafikon 2

Smanjenje povrata u 2024. se u najvećem dijelu odnosilo na povrate PDV-a obveznicima (-86 mil KM), dok je povrata PDV-a po osnovu međunarodnih projekata isplaćeno manje 8,1 mil KM. Osnovni razlozi manjih isplata povrata PDV-a jesu pad uvoza, izvoza, investicija, a i međunarodno financiranih projekata. Međutim, pregled kvartalnih isplata povrata ukazuje na činjenicu da su isplate povrata PDV-a obveznicima (Grafikon 1) i po osnovu međunarodnih projekata (Grafikon 2), i pored pada uvoza i izvoza, značajno više nego prije pandemije i globalnih kriza koje su u posljednje tri godine pogodile ekonomiju BiH.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2024. godini	2
Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2024. godinu	6
Politike malih firmi i sistemi PDV-a	16

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2024. godini

(Pripremila: Aleksandra Regoje, stručni savjetnik - makroekonomista)

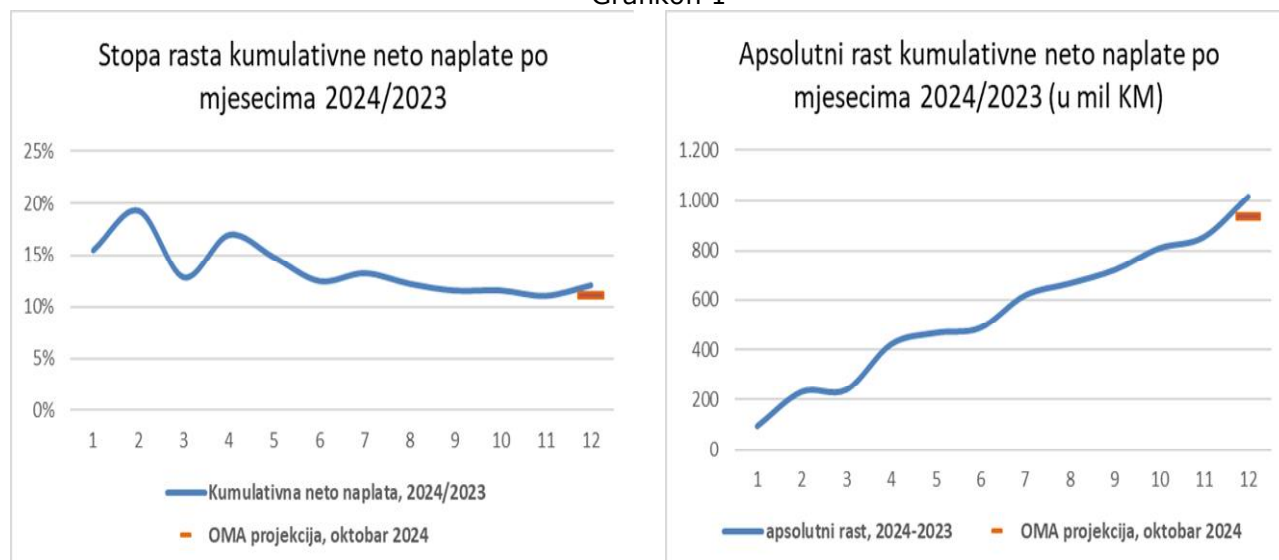
U vrijeme izrade ovog priloga dostupni su podaci o ukupnoj bruto i neto naplati indirektnih poreza na Jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje (JR UIO) u 2024. godini, dok izvještaj o naplati prihoda po vrstama prihoda još nije dostupan. Stoga u ovom broju objavljujemo kratki pregled naplate indirektnih poreza u 2024. godini u odnosu na prethodnu godinu, te dugoročne trendove. Nakon što bude dostupan konačan izvještaj po vrstama prihoda na JR UIO, u narednom broju OMA biltena objavićemo detaljnu analizu naplate indirektnih poreza u 2024. godini, sa pregledom naplate po vrstama prihoda.

Naplata u 2024. godini u odnosu na prethodnu godinu

Bruto naplata prihoda od indirektnih poreza na iznosila je 11.541,3 mil KM što je za 900,8 mil KM ili 8,5% više od bruto naplate u prethodnoj godini. Isplate povrata iznosile su 2.091,9 mil KM, a bile su za 114,1 mil KM ili 5,2% niže nego u 2023. godini. Konačno, neto naplata indirektnih poreza iznosila je 9.449,4 mil KM. Apsolutni rast neto prihoda u 2024. u odnosu 2023. godinu iznosio je 1.014,9 mil KM, a relativni 12%.

U odnosu na projekcije Odjeljenja iz oktobra 2024. godine, neto naplata indirektnih poreza viša je za 83,6 mil KM (Grafikon 1). Zaključuje se da su oktobarske projekcije Odjeljenja izvršene 100,89%.

Grafikon 1

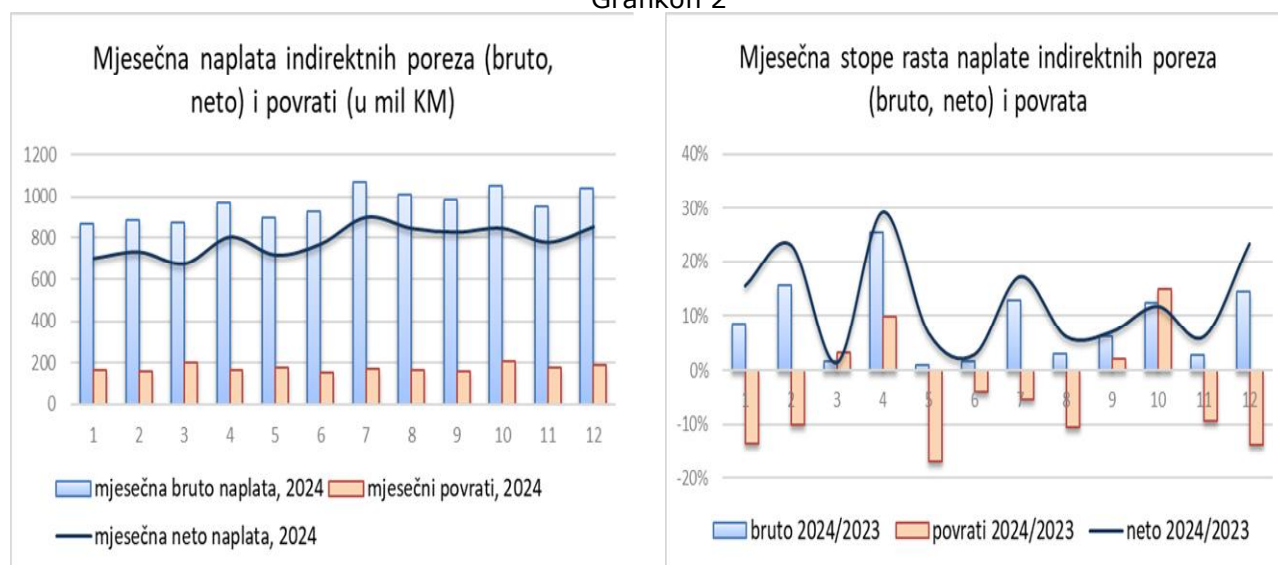
Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Mjesečna naplata indirektnih poreza i povrati

Mjesečni iznosi bruto naplate indirektnih poreza¹ kretali su se u rangu od 869,1 mil KM (januar) do 1.073,2 mil KM (juli). U odnosu na prethodnu godinu, mjesečna bruto naplata bila je tokom cijele godine u pozitivnoj zoni rasta (vid Grafikon 2, plavi stupci). Stope rasta bruto naplate u odnosu na 2023. godinu kretale su se u rangu od 1% (maj) do 25,4% (april).

Mjesečni iznosi povrata indirektnih poreza kretali su se u rangu od 153,5 mil KM (juni) do 204,5 mil KM (oktobar). Za razliku od bruto naplate, linija mjesečnih stopa rasta povrata u odnosu na prethodnu godinu naizmjenično je prelazila iz jedne u drugu zonu (pozitivnu i negativnu). Stope rasta povrata indirektnih poreza u 2024. u odnosu na prethodnu godinu bile su negativne u januaru, februaru, od maja do avgusta, te u novembru i decembru. U ostalim mjesecima u godini bile su pozitivne (vid. Grafikon 2, desno, narandžasti stupci).

Grafikon 2

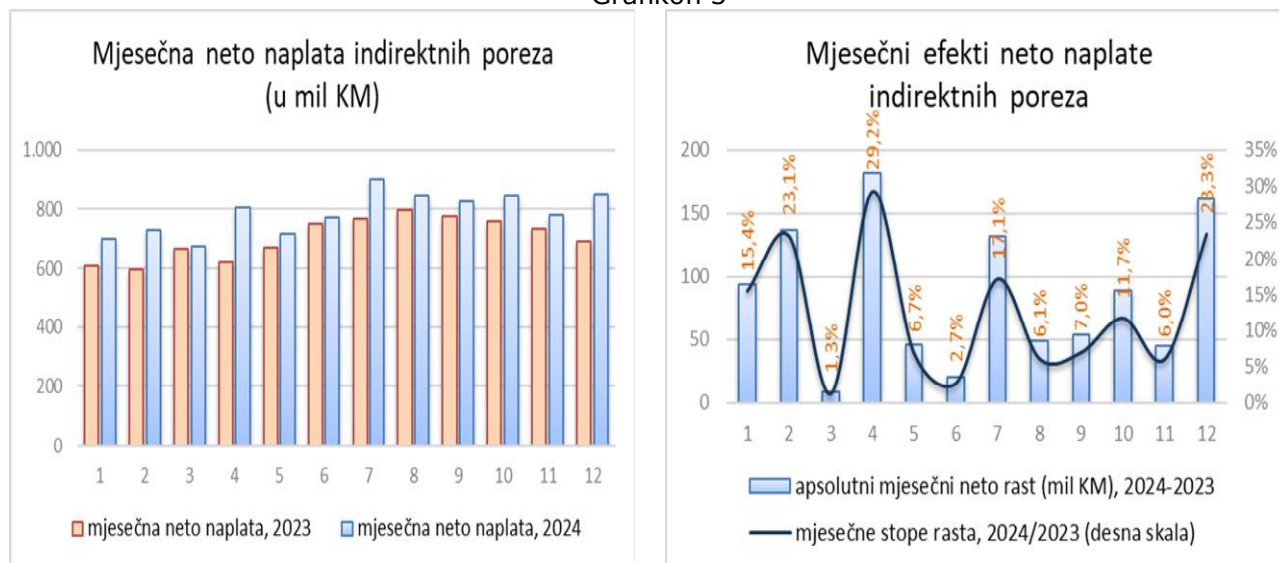

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Mjesečni iznosi neto naplate indirektnih poreza (Grafikon 3, lijevo, plavi stupci) bili su tokom cijele 2024. godine viši nego u prethodnoj, a kretali su se u rangu između 674,2 mil KM (mart) do 900,1 mil KM (juli). Stope rasta (Grafikon 3, desno, plava linija) kretale su se u rangu od +1,3% (mart) do visokih +29,2% (april). Posmatrano u apsolutnim iznosima, rast mjesečne neto naplate indirektnih poreza kretao se u rangu od +8,4 mil KM u mjesecu martu do visokih +181,7 mil KM u mjesecu aprilu.

¹ Mjesečni iznosi bruto naplate indirektnih poreza u ovom prilogu izračunati su iz izvještaja UIO o kumulativnoj naplati, kao razlika prihoda za određeni mjesec (m) i prihoda prethodnog mjeseca (m-1). Isti princip korišten je za kalkulaciju mjesečne neto naplate i povrata.

Grafikon 3

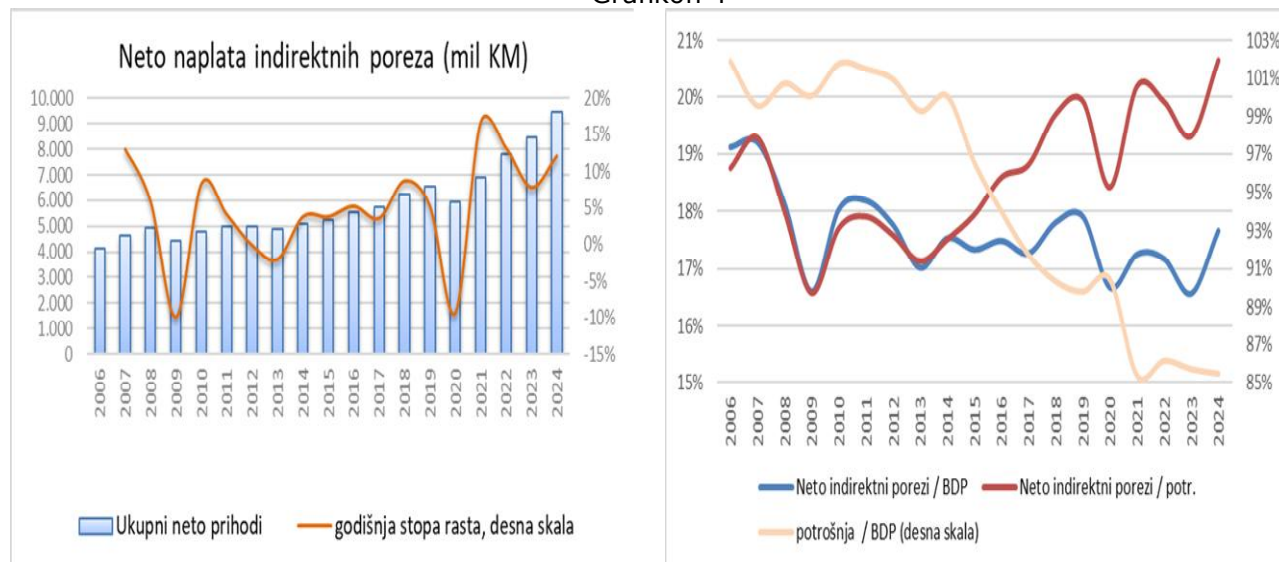

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Naplata u 2024. godini na skali dugoročnih trendova

U 2024. godini je naplaćen rekordni iznos indirektnih poreza od osnivanja UIO. U odnosu na godinu uvođenja PDV-a (2006), neto naplata je više nego udvostručena (rast 129,2%). U prethodne četiri godine ostvarene su relativno visoke stope rasta prihoda (Grafikon 4). Tako je u odnosu na pretkriznu 2019. godinu, u 2024. godini ostvaren rast prihoda od visokih 44,4%.

Grafikon 4

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Ukoliko u obzir uzmemo projekcije makroekonomskih pokazatelja za 2024. godinu Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP) iz septembra 2024. godine² možemo sagledati trendove učešća

² U vrijeme izrade ovog priloga bili su dostupni zvanični podaci Agencije za statistiku BiH do 2023. godine (BHAS, Bruto domaći proizvod za BiH 2023 rashodni pristup - prvi rezultati; 30.09.2024.g.)

neto naplate indirektnih poreza u bruto društvenom proizvodu i potrošnji. Procijenjeni udio neto naplate indirektnih poreza u BDP-u porastao je za 1,1 p.p., sa 16,6% u 2023. na 17,7% u 2024. godini. Procijenjeni rast udjela neto indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji iznosio je 1,34 p.p. (19,3% u 2023. i 20,7% u 2024. godini). Nakon što bude dostupan konačan izvještaj po vrstama prihoda i zvanični podaci Agencije za statistiku BiH (BHAS) o makroekonomskim pokazateljima, moći će se izračunati koliko zvanično iznosi navedeni udio, te procijeniti koliko je na njega uticao rast efikasnosti naplate prihoda, a koliko su iznosili efekti mjera promjene politika u 2024. godini.

Niži udio indirektnih poreza u BDP-u u posljednjim godinama u odnosu na početne godine nakon osnivanja UIO može se objasniti padom udjela potrošnje (koja predstavlja osnovicu za obračun indirektnih poreza) u BDP-u u proteklom periodu.³ Udio indirektnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio je na približno jednakom nivou sve do 2015. godine, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na nivou oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u, a procjenjuje se da je u 2024. godini on iznosio 85,5%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela indirektnih poreza u BDP-u značajno ispod linije njihovog udjela u potrošnji. Na osnovu projekcija makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz septembra 2024. godine, procjenjuje se da je u 2024. godini ostvaren rekordni udio indirektnih poreza u potrošnji od osnivanja UIO u iznosu od 20,7%.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=b

³ Udio indirektnih poreza u BDP-u može se razložiti na proizvod: (1) udjela prihoda od indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u.

Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2024. godinu

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik – makroekonomista)

Sažetak

Raspodjela prihoda od indirektnih poreza u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) predstavlja jedno od ključnih ekonomskih pitanja koje ima direktan uticaj na finansijsku stabilnost i funkcioniranje svih nivoa vlasti. Sistem indirektnih poreza, osigurava značajan dio budžetskih prihoda države, entiteta i Brčko Distrikta. Prihodi od ovih poreza prikupljaju se na Jedinstvenom računu Uprave za indirektno oporezivanje (u daljem tekstu: UIO) i raspodjeljuju se prema koeficijentima za raspodjelu na osnovu krajnje potrošnje.

Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2024. godina pruža uvid u trendove i promjene u prihodima i njihovom korištenju na različitim nivoima vlasti. Ovaj period obilježile su ekonomske posljedice pandemije Covid-19, globalni poremećaji u snabdijevanju, inflatorni pritisci, što je na određen način uticalo na proces raspodjele ovih prihoda.

Cilj ove analize je sagledavanje dinamike prikupljanja i raspodjele prihoda, utvrđivanje faktora koji su uticali na ove procese te procjena njihovog uticaja na ekonomsku stabilnost i održivost javnih finansijskih u BiH. Analiza pruža osnovu za razumijevanje finansijskog stanja u BiH u navedenom periodu, identifikaciju ključnih problema i mogućih unapređenja u okviru sistema indirektnog oporezivanja.

Ova analiza nastavak je analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja⁴ s fokusom na sistem raspodjele po vertikalnoj strukturi, a u skladu sa propisanom metodologijom i postupkom raspodjele. Analizom je prikazano kretanje raspodjele prihoda od indirektnih poreza u BiH za period 2021-2024. godina na godišnjem nivou⁵ kao i raspodjela prihoda od putarine za autoputeve za isti period.

1. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2024. godina

1.1. Raspodjela bruto prihoda korisnicima

Bruto prihodi od indirektnih poreza su ukupno prikupljeni prihodi na jedinstvenom računu⁶ namijenjeni za povrate koji imaju prioritet prilikom raspodjele, kao i prihodi namijenjeni za raspodjelu institucijama BiH, Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu. Ukupan iznos sredstava namijenjen za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu uključuje iznos namijenjen za financiranje vanjskog duga.

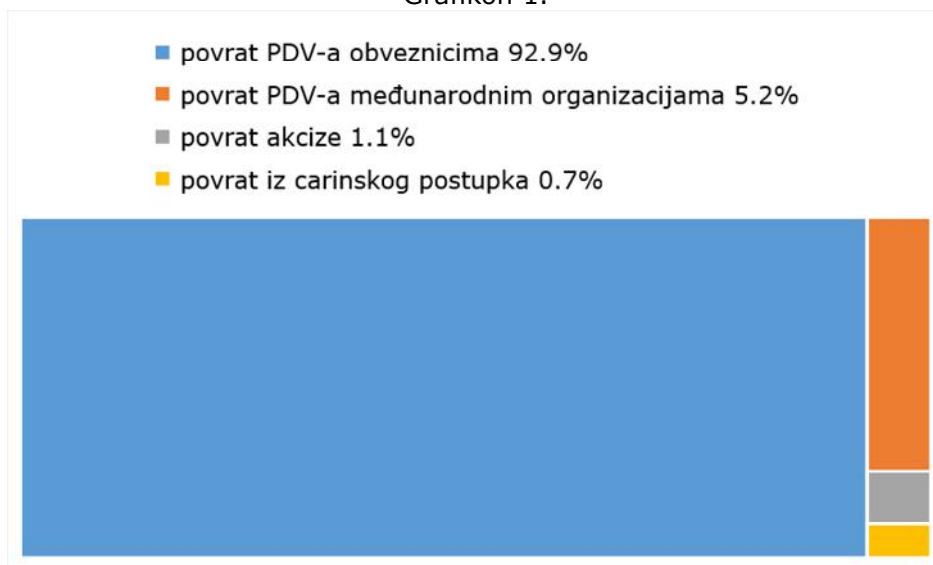
Grafikonom jedan prikazano je učešće u strukturi povrata u 2024. godini.

⁴ O sistemu raspodjele indirektnih poreza u BiH više u: Popović, M. (2019). "Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za period 2006-2018. godina - trendovi i struktura". OMA bilten br. 168/169

⁵ Ranijim analizama raspodjele prihoda od indirektnih poreza i analizom raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2022. godinu objavljenoj u OMA biltenu br. 211/212 prikazana je godišnja raspodjela ovih prihoda za period 2006-2022. godina čime je obuhvaćena pojava više šokova u određenim godinama i analiziran njihov uticaj na prihode od indirektnih poreza.

⁶ PDV, carine, akcize, putarina 0,15 KM

Grafikon 1.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Najveće izdvajanje u strukturi povrata u 2024. godini od 98,1% odnosi se na ukupan povrat PDV-a, od čega se 92,9% odnosi na povrat PDV-a poreskim obveznicima koji prema svojim PDV prijavama ostvaruju pravo na povrat, dok se 5,2% odnosi na povrat PDV-a međunarodnim organizacijama. Znatno manje izdvajanje od preostalih 1,9% ukupnog povrata odnosi se na povrat akcize, povrat po rješenjima iz carinskog postupka i povrat depozita.

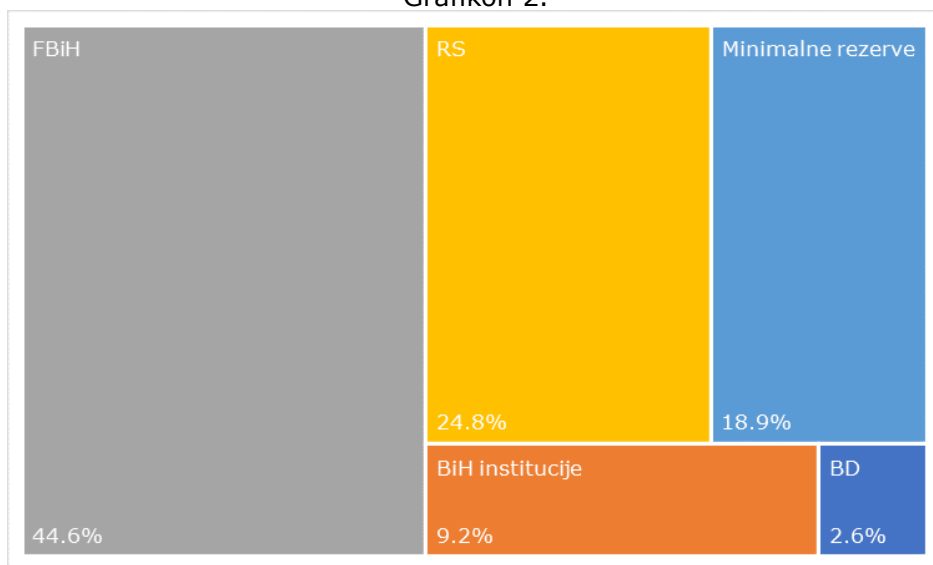
Nakon izvršenih povrata, preostali iznos ukupno prikupljenih prihoda se umanjuje za iznos namijenjen za minimalne rezerve, a čije je učešće u prihodima nakon izvršenog povrata u 2024. godini 18,9% (grafikon 2 i 3).

Nakon izdvajanja dijela prihoda namijenjenih za minimalne rezerve, izdvaja se i doznačava pripadajući fiksni iznos prihoda namijenjenih za financiranje institucija BiH, a koji u 2024. godini obuhvata 9,2% ukupnog učešća u prihodima od indirektnih poreza (grafikon 2 i 3).

Preostali iznos nakon odbijanja iznosa za minimalne rezerve i iznosa koji pripada budžetu institucija BiH, predstavlja iznos za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu koji obuhvata iznos namijenjen za financiranje vanjskog duga (grafikon 2).

Grafikonom dva prikazano je učešće u raspodjeli prihoda Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu uključujući iznos za financiranje vanjskog duga, kao i učešće u raspodjeli prihoda za minimalne rezerve i financiranje institucija BiH.

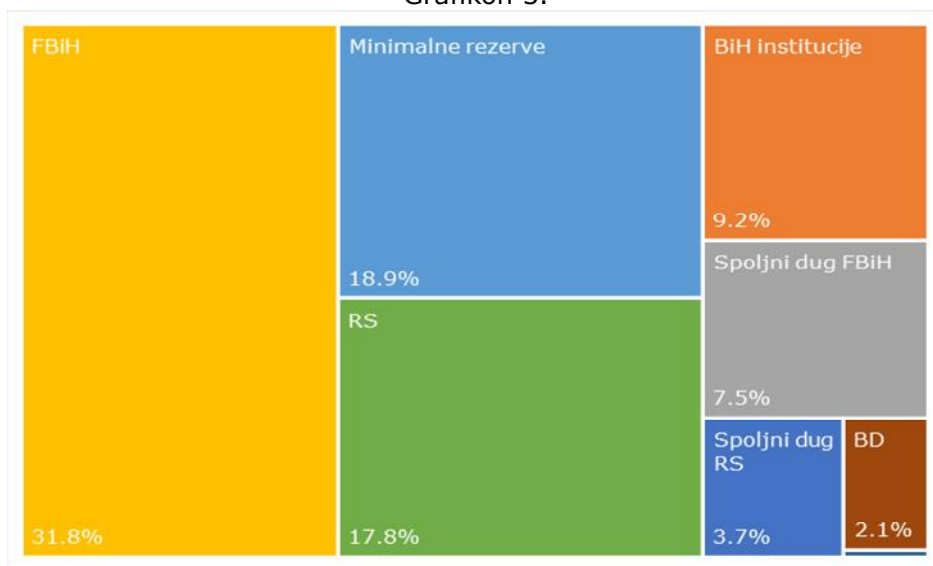
Grafikon 2.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom tri prikazano je učešće u raspodjeli prihoda entitetima i Brčko Distriktu nakon izdvajanja dijela sredstava koji se odnosi na financiranje vanjskog duga, učešće u raspodjeli prihoda namijenjenih za financiranje vanjskog duga entiteta i Brčko Distrikta, kao i učešće u raspodjeli prihoda namijenjenih za minimalne rezerve i financiranje institucija BiH.

Grafikon 3.

Napomena: ■ Vanjski dug BD 0,1%

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

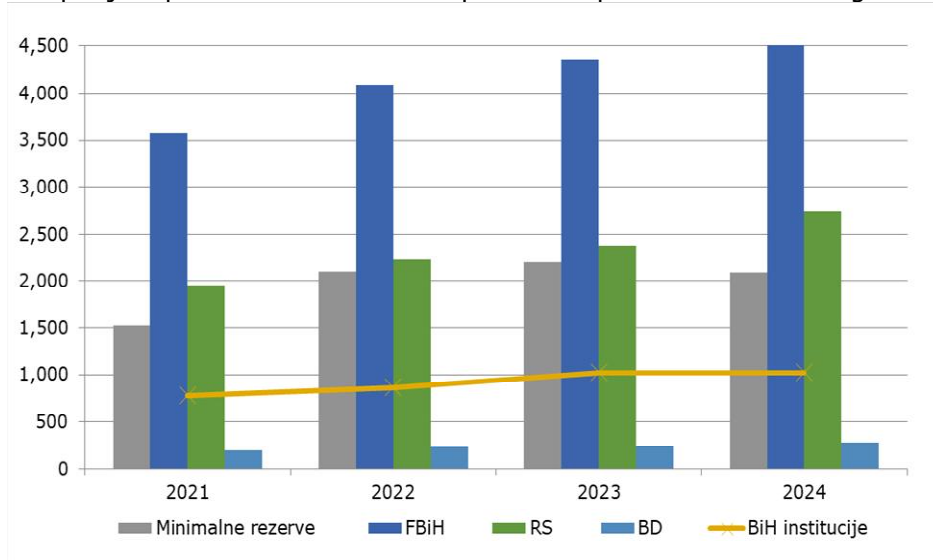
Raspodjela entitetima vrši se prema unaprijed utvrđenim koeficijentima raspodjele na kvartalnom nivou⁷, dok je koeficijent za raspodjelu Brčko Distriktu fiksiran⁸.

⁷ Odnos sume krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama obveznika na teritoriji datog entiteta, odnosno datog korisnika prihoda i sume krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama na cijeloj teritoriji BiH.

⁸ S obzirom da predstavnik Brčko Distrikta ima status posmatrača u Upravnom odboru UIO, te glasanjem ne učestvuje u odlučivanju o raspodjeli prihoda od indirektnih poreza, Visoki predstavnik je, štiteći fiskalnu autonomiju koju je Brčko imalo

Grafikonom četiri prikazano je kretanje raspodjele prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2024. godina, u milionima KM⁹.

Grafikon 4. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2024. godina (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U poređenju sa 2023. godinom, rast u 2024. godini zabilježen je prilikom raspodjele entitetima (Federacija BiH 13,5%, Republika Srpska 15,3%) i Brčko Distriktu 14,1%, dok je iznos za raspodjelu namijenjen za minimalne rezerve manji za 5,2%. Iznos namijenjen za financiranje institucija BiH je u 2024. godini isti kao i u godini prije¹⁰.

Tabelom jedan prikazano je učešće u raspodjeli prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2024. godina.

Tabela 1.

u %	2021	2022	2023	2024
Minimalne rezerve	19.0	22.0	21.6	18.9
BiH institucije	9.7	9.1	10.0	9.2
FBiH	44.5	43.0	42.7	44.6
RS	24.3	23.5	23.3	24.8
BD	2.5	2.4	2.4	2.6
Ukupno	100	100	100	100

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tabelom dva prikazana je razlika u učešću u raspodjeli prihoda od indirektnih poreza u p.p. za 2024. godinu u poređenju sa prethodnim godinama korištenim u svrhu ove analize.

prije reforme sistema indirektnog oporezivanja, odlukom od 01.06.2007. godine nametnuo fiksni koeficijent za Brčko Distrikt u visini od minimalno 3,55% ili najmanje 124 miliona KM godišnje u apsolutnom iznosu.

⁹ Iznos bruto prihoda isključuje prihode od namjenske putarine.

¹⁰ Od 2023. godine na godišnjem nivou iznosi 1.020,5 miliona KM.

Tabela 2.

promjena u p.p.	Indeks (2024-2023)	Indeks (2024-2022)	Indeks (2024-2021)
Minimalne rezerve	-2.7	-3.2	-0.1
BiH institucije	-0.8	0.1	-0.5
FBiH	1.9	1.6	0.1
RS	1.5	1.3	0.5
BD	0.1	0.1	0.0

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

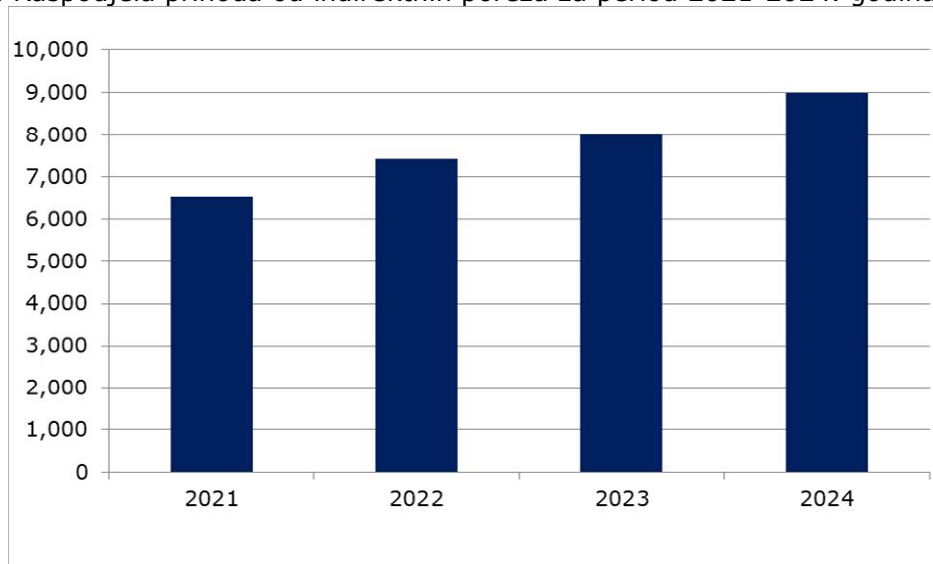
U odnosu na 2023. godinu, u 2024. godini je smanjeno učešće u raspodjeli namijenjeno za minimalne rezerve (-2,7 p.p.) i učešće namijenjeno za financiranje institucija BiH (-0,8 p.p.) dok je učešće u raspodjeli entitetima i Brčko Distriktu povećano (Federacija BiH 1,9 p.p., Republika Srpska 1,5 p.p., Brčko Distrikt 0,1 p.p.).

1.2. Raspodjela neto prihoda korisnicima

Preostali iznos nakon izdvojenog dijela sredstava namijenjenog za minimalne rezerve obuhvata iznos neto prihoda od indirektnih poreza koji je namijenjen za raspodjelu korisnicima: institucije BiH, Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt¹¹.

Grafikonom pet prikazani su ukupno raspoređeni neto prihodi od indirektnih poreza za period 2021-2024. godina, u milionima KM.

Grafikon 5. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2024. godina (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

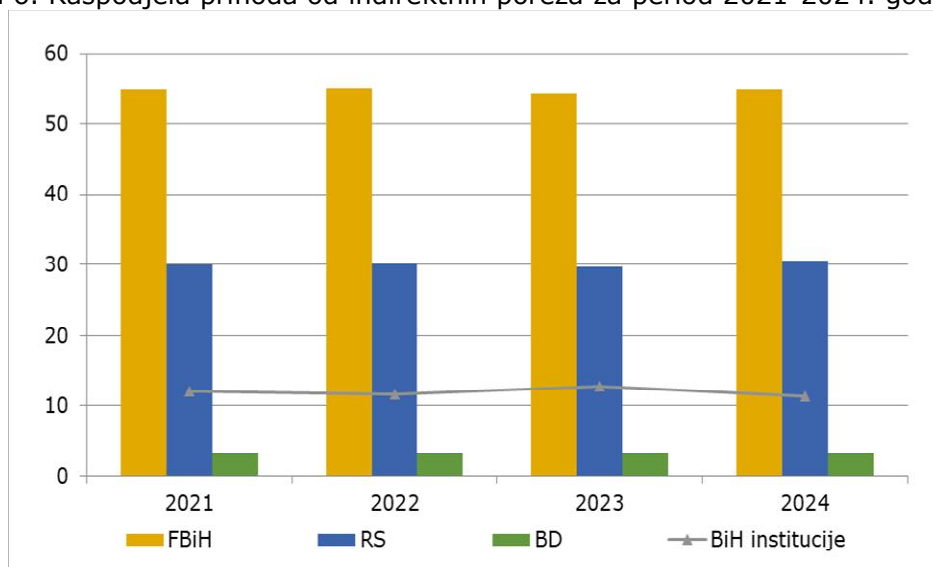
U posmatranom periodu neto prihodi od indirektnih poreza imaju tendenciju rasta koji je uslovljen kombinacijom različitih ekonomskih i fiskalnih faktora. Najznačajniji faktori koji su uticali na rast ovih prihoda u periodu 2021-2024. godina su rezultat ekonomskog oporavka nakon zastoja u privredi zbog pandemije Covid-19. Od 2021. godine dolazi do oporavka privrede, povećanja potrošnje, uvoza i proizvodnje. Postepeno povećanje životnog standarda, rast plata u javnom i

¹¹ Uključujući vanjski dug entiteta i Brčko Distrikta

privatnom sektoru, kao i porast troškova života, dovelo je do povećane potrošnje, što direktno dovodi do povećanja prihoda od PDV-a. Inflacija, koja je bila prisutna tokom posmatranog perioda, dovela je do rasta cijena proizvoda i usluga. S obzirom da se PDV obračunava na osnovu cijene, veća cijena rezultirala je većim prihodima od poreza. Povećan obim uvoza, posebno energenata i drugih osnovnih proizvoda, uticao je na povećanje prihoda od carina, akciza i PDV-a na uvezenu robu. Digitalizacija procedura naplate poreza i jačanje kontrole smanjili su poresku evaziju povećavajući naplatu prihoda. Rast broja turista u BiH tokom ovog perioda takođe je uticao na povećanje potrošnje u sektorima ugostiteljstva, maloprodaje i drugih usluga, što je generiralo više prihoda od PDV-a. Međutim, s obzirom da je ovaj rast djelimično rezultat inflacije i specifičnih okolnosti poput globalnih poremećaja u lancima snabdijevanja zbog rata između Rusije i Ukrajine, on može biti privremen te će se kretanje naplate i raspodjele ovih prihoda nastaviti pratiti i u budućem periodu. Iz grafikona se vidi da je u 2024. godini naplaćen istorijski maksimum ukupnih neto prihoda od indirektnih poreza namijenjen za raspodjelu korisnicima, a koji su u odnosu na 2023. godinu veći za 12,3%.

Grafikonom šest prikazano je učešće u raspodjeli neto prihoda od indirektnih poreza korisnicima: institucije BiH, Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt¹², za period 2021-2024. godina. Najveće učešće u raspodjeli ovih prihoda ima Federacija BiH, zatim Republika Srpska, institucije BiH i Brčko Distrikt.

Grafikon 6. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2024. godina (u %)

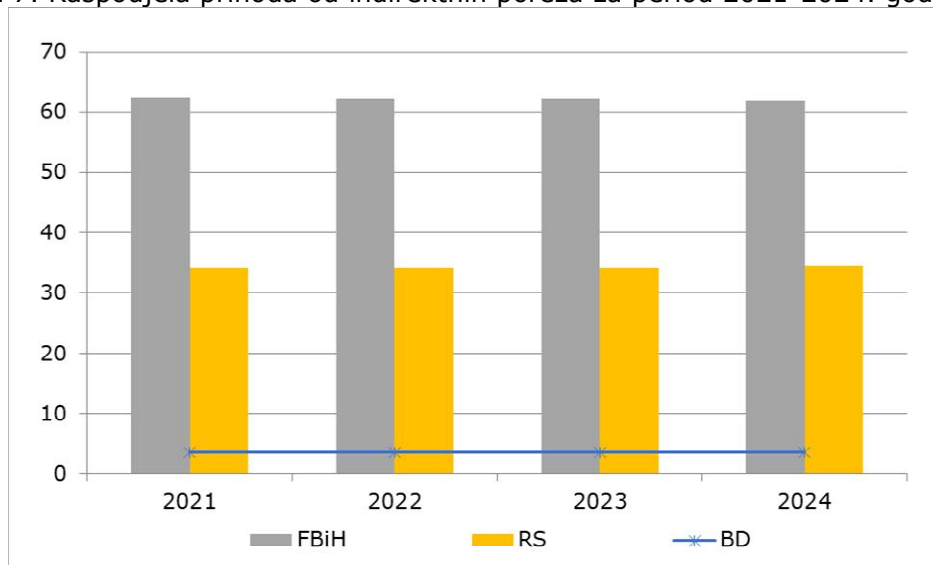
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom sedam prikazano je učešće u raspodjeli neto prihoda od indirektnih poreza entitetima i Brčko Distriktu¹³ u periodu 2021-2024. godina nakon izdvajanja pripadajućeg dijela institucijama BiH.

¹² Uključujući vanjski dug entiteta i Brčko Distrikta

¹³ Uključujući vanjski dug entiteta i Brčko Distrikta

Grafikon 7. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2024. godina (u %)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Učešće entiteta u raspodjeli određeno je na osnovu koeficijenata za raspodjelu baziranih na krajnjoj potrošnji, dok je učešće Brčko Distrikta definirano fiksnim koeficijentom za raspodjelu. U posmatranom periodu nema većih oscilacija u koeficijentima za raspodjelu neto prihoda od indirektnih poreza entitetima na godišnjem nivou. Federacija BiH je zabilježila najveće učešće u raspodjeli ovih prihoda u 2021. godini, a najmanje učešće u 2024. godini, u korist Republike Srpske.

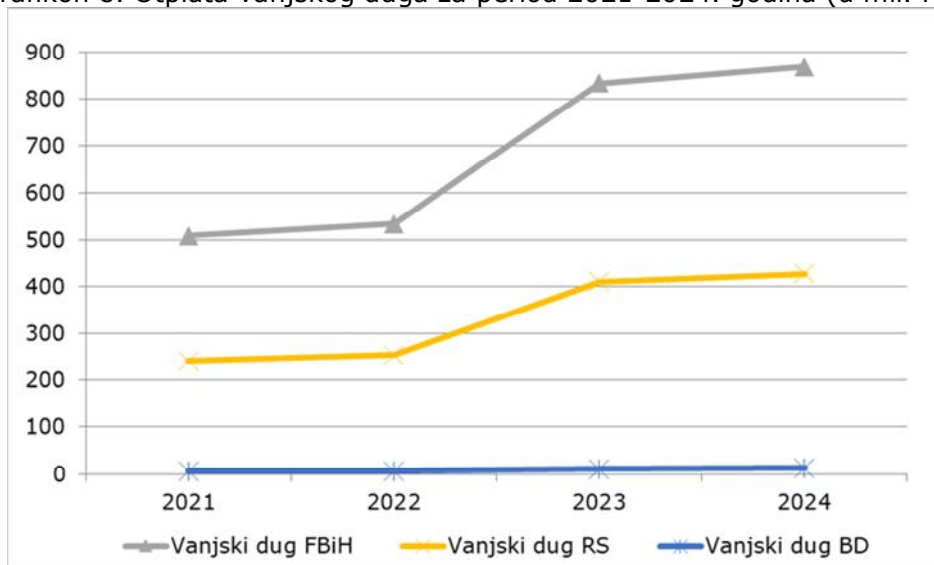
2. Vanjski dug

Nakon što se od ukupno prikupljenih bruto prihoda izdvoje pripadajuća sredstva namijenjena za minimalne rezerve i nakon što se izdvoji pripadajući iznos za financiranje institucija BiH, prioritetno se, a prije raspodjele u budžete entiteta i Brčko Distrikta, izdvaja iznos za financiranje vanjskog duga. U skladu sa dinamikom dospeljeća, iznos namijenjen za financiranje vanjskog duga se oduzima od ukupnih sredstava namijenjenih za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu. Iako je vanjski dug prema stranim kreditorima evidentiran kao obaveza BiH, on je obaveza entiteta i Brčko Distrikta, te se na osnovu toga iznos za njegovo financiranje ne raspodjeljuje u budžete entiteta i Brčko Distrikta¹⁴.

Grafikonom osam prikazano je kretanje raspodjele prihoda od indirektnih poreza namijenjenih za financiranje vanjskog duga u periodu 2021-2024. godina, u milionima KM.

¹⁴ Plan otplate i dinamika plaćanja određena je rasporedom Ministarstva financija i trezora BiH, dok proceduru plaćanja vrši Centralna banka kao fiskalni agent.

Grafikon 8. Otplata vanjskog duga za period 2021-2024. godina (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U skladu sa ranije preuzetim međunarodnim obavezama i dinamikom otplate vanjskog duga, najveća otplata entiteta i Brčko Distrikta u posmatranom periodu na godišnjem nivou zabilježena je u 2024. godini. Tako su u 2024. godini entiteti otplatili po 4,2% više vanjskog duga u odnosu na otplatu ovog duga u 2023. godini dok je otplata Brčko Distrikta veća za 26,7%.

Tabelom tri prikazano je učešće entiteta i Brčko Distrikta u ukupnim izdvajanjima za otplatu vanjskog duga za period 2021-2024. godina.

Tabela 3.

u %	2021	2022	2023	2024
Vanjski dug FBiH	67.2	67.1	66.4	66.3
Vanjski dug RS	31.9	31.9	32.7	32.7
Vanjski dug BD	0.9	1.0	0.9	1.1
Ukupno	100	100	100	100

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tabelom četiri prikazana je promjena u p.p. u učešću entiteta i Brčko Distrikta u ukupnim izdvajanjima za otplatu vanjskog duga za 2024. godinu u poređenju sa 2023., 2022. i 2021. godinom.

Tabela 4.

promjena u p.p.	Indeks (2024-2023)	Indeks (2024-2022)	Indeks (2024-2021)
Vanjski dug FBiH	-0.1	-0.9	-0.9
Vanjski dug RS	-0.1	0.7	0.8
Vanjski dug BD	0.2	0.1	0.1

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

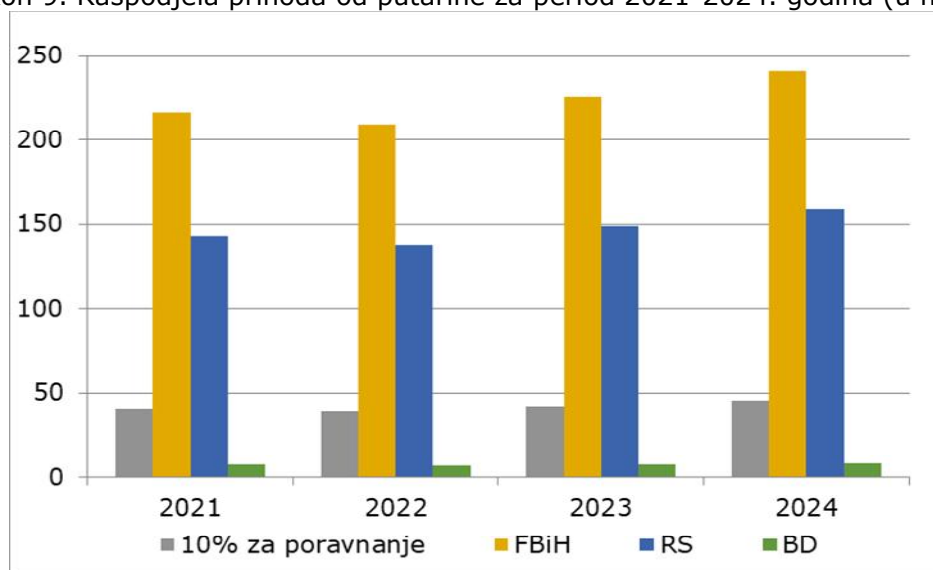
U odnosu na 2023. godinu, u 2024. godini smanjeno je učešće entiteta u otplati vanjskog duga (-0,1 p.p.), dok je učešće Brčko Distrikta u otplati ovog duga veće za 0,2 p.p.

3. Prihodi od putarine za autoputeve

Prihodi od putarine¹⁵ prikupljaju se na poseban podračun u okviru jedinstvenog računa koji je otvoren kod Centralne banke BiH, a njihova raspodjela vrši se u skladu sa Zakonom o uplatama na jedinstveni račun i raspodjeli prihoda¹⁶. Od ukupno naplaćenih prihoda, 10% ostaje na podračunu jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, dok se preostalih 90% dijeli između entiteta i Brčko Distrikta prema utvrđenim procentima: Federacija BiH 59%, Republika Srpska 39%, Brčko Distrikt 2%¹⁷.

Grafikonom devet prikazan je iznos koji je prema propisanoj metodologiji raspoređen u periodu 2021-2024. godina, u milionima KM.

Grafikon 9. Raspodjela prihoda od putarine za period 2021-2024. godina (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Iznos od 10% koji se prema važećim Odlukama zadržava na podračunu jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, akumulira se do donošenja Odluke Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve koja su ostala na podračunu jedinstvenog računa¹⁸.

Grafikonom 10 prikazan je pripadajući iznos dodijeljen entitetima i Brčko Distriktu prilikom redovne raspodjele.

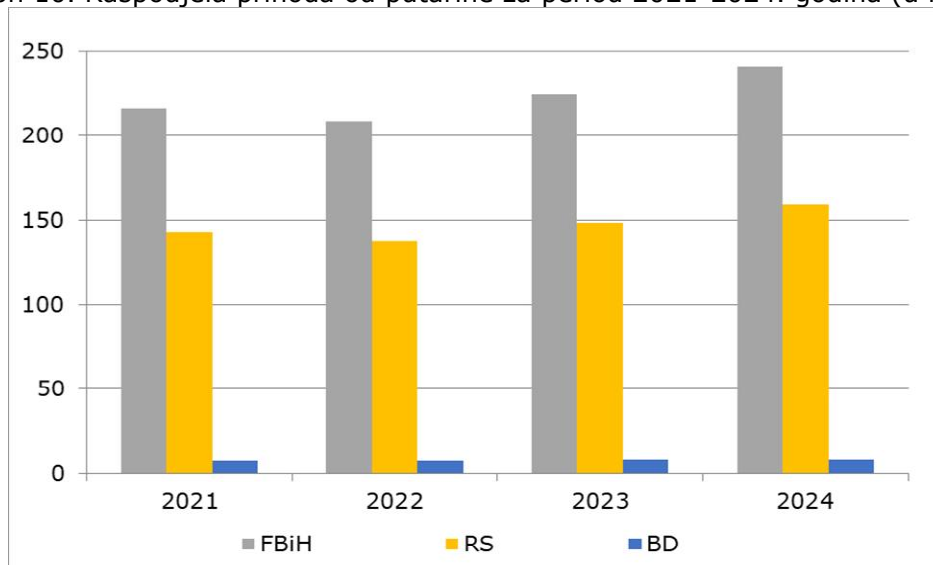
¹⁵ Iznos putarine po litru derivata koji se prodaju na tržištu BiH u analiziranom periodu iznosi 0,25 KM; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u BiH, „Službeni glasnik BiH”, br. 91/17

¹⁶ „Službeni glasnik BiH”, br. 55/04, 34/07, 49/09, 91/17

¹⁷ U skladu sa Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve, „Službeni glasnik BiH”, br. 102/09 i Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za izgradnju autoputeva i izgradnju i rekonstrukciju drugih puteva, „Službeni glasnik BiH”, br. 50/18

¹⁸ Raspodjela dijela akumuliranog iznosa namijenjenog za poravnanje sa podračuna jedinstvenog računa nije izvršena u periodu koji je korišten u ovoj analizi, izvršena je u ranijim godinama u skladu sa Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve koji su akumulirani na podračunu jedinstvenog računa; „Službeni glasnik BiH”, br. 83/11, 62/13, 67/15, 42/17

Grafikon 10. Raspodjela prihoda od putarine za period 2021-2024. godina (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kretanje raspodjele prikazano grafikonom ne obuhvata period zakonskih izmjena u smislu iznosa prihoda od namjenske putarine kao ni dodatne raspodjele u skladu sa Odlukama, te značajnijih oscilacija u raspodjeli prihoda od putarine na godišnjem nivou nema u prikazanom periodu. Ukupan iznos prihoda od putarine za autoputeve u 2024. godini veći je za 7,2% u odnosu na 2023. godinu, dok je u poređenju sa 2022. godinom veći za 15,6% i u poređenju sa 2021. godinom veći za 11,6%. S obzirom na fiksni koeficijent raspodjele ovih prihoda, povećanje po korisnicima srazmjerno je ukupnom povećanju.

Politike malih firmi i sistemi PDV-a

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

PDV-e prag, s jedne strane, predstavlja polugu fiskalnih vlasti za osiguranje povlaštenog položaja malih firmi u sistemu PDV-a, a, s druge strane, važan instrument za vođenje poslovne politike malih firmi. Male firme su u lošijoj poziciji u pogledu troškova administriranja PDV-a u odnosu na velike kompanije imajući u vidu većinom fiksni karakter troškova poštivanja poreznih propisa. Iz tog razloga u većini sistema PDV-a postoji prag za registraciju za PDV-e, čime su iz zakonske obveze registracije izuzete male firme. Ukoliko zakonske odredbe omogućavaju dobrovoljnu registraciju za PDV-e male firme imaju mogućnost izbora - da posluju u sistemu PDV-a ili da budu izvan sistema PDV-a. Da bi se donijela ispravna odluka potrebno je analizirati prednosti i nedostatke poslovanja u sistemu PDV-a i izvan njega.

UVOD

Analiza¹⁹ implikacija praga za registraciju za PDV-e je pokazala da registracija za PDV-a ima i prednosti i nedostatke, pogotovo kada se radi o malim obveznicima. Mala firma, čiji je promet ispod praga za registraciju za PDV-e, ima, u osnovi, dvije poslovne politike ili dva odgovora na postojanje praga – biti izvan sistema PDV-a ili ući u sistem PDV-a u okviru dobrovoljne registracije, ukoliko je ona predviđena kao opcija zakonom. Međutim, stvari nisu tako jednostavne i jednoznačne u poslovnom svijetu, budući da rast ekonomije, kao i inflatorni učinci, mogu dovesti malu firmu u situaciju da se mora registrirati za PDV-e ukoliko ne želi da krši zakon i vrši poreznu utaju.

Prema Lockwood i Liu²⁰ postoje sljedeća tri odgovora malih firmi na propisani prag za registraciju:

- i. dobrovoljna registracija
- ii. održavanje prometa neposredno ispod praga za registraciju (tzv. *bunching*) i
- iii. ograničavanje rasta firme.

Održavanje prometa malih firmi ispod zakonskog praga i aktivnosti na ograničavanju rasta predstavljaju strategije poslovanja izvan sistema PDV-a. Razlika između posljednje dvije opcije u odnosu na dobrovoljnu registraciju jeste da mala firma **ne želi** ni po koju cijenu biti u sistemu PDV-a, te istražuje načine da to ostvari. Posljednje dvije opcije, koje u osnovi predstavljaju zakonitu poreznu evaziju, podrazumijevaju poslovanje izvan sistema PDV-a uz određenu cijenu ili žrtve koje je firma spremna podnijeti.

S druge strane, dobrovoljna registracija predstavlja suprotnu strategiju, jer podrazumijeva ulazak male firme u sistem PDV-a iako je na to ne obvezuje zakon. Radi se o svojevrsnom paradoksu. Iako firme po zakonu nisu dužne da se registriraju, niti ima izgleda da će u skorijoj budućnosti imati tu obvezu, nakon sagledavanja koristi i troškova one odlučuju da poslovanje u sistemu PDV-a donosi neto koristi. Elaboracija negativnih efekata poslovanja male firme u sistemu PDV-a ne daje racionalno objašnjenje za takvu strategiju, ali analize mogu pokazati postojanje faktora koji dobrovoljnu registraciju čine atraktivnom poslovnom strategijom za rast malih firmi.

¹⁹ Vid. Antić, D. (2024). „Novi PDV prag u BiH: Analiza implikacija (pre)visokog praga na primjeru V. Britanije“. OMA Bilten br. 231/232, septembar/oktobar 2024., www.oma.uino.gov.ba.

²⁰ Lockwood, B. i Liu, L. (2015). "Efficiency and welfare costs of VAT: evidence from VAT notches". *Policy paper series*. Oxford: Oxford University, Centre for Business Taxation.

OPCIJA #1: OSTATI IZVAN SISTEMA PDV-A

Poslovanjem izvan sistema PDV-a obveznici štede na resursima koje bi morali angažirati za uključivanje u sistem PDV-a. Neuključivanje malih firmi u sistem pozitivno utječe na troškove i dobit obveznika, a time i na visinu prihoda od poreza na dobit i dohodak, koji bi bili manji u slučaju postojanja troškova vezanih za uključivanje u sistem PDV-a.

Prema procjenama ekonomista²¹ troškovi poštivanja poreznih propisa od strane obveznika iznose 2% prometa, što može predstavljati značajan iznos za male kompanije, dok za velike kompanije iznose 0,3% prometa. U novije vrijeme se rast troškova poštivanja propisa zbog rastuće digitalizacije smatra faktorom za poslovanje izvan sistema PDV-a. Troškovi digitalizacije su uglavnom fiksnog karaktera i time u većoj mjeri pogađaju male firme u odnosu na veće kompanije. Analize mogućih poslovnih politika registracije malih firmi danas obvezno uključuje i procjenu utjecaja troškovnih implikacija poslovanja u eri digitalizacije, uključujući i poštivanje propisa iz sfere PDV-a (elektronska komunikacija sa poreznom administracijom, e-fakture, e-arhiviranje, e-izvještavanje, e-prijave). Eksperti britanskog Ovlaštenog instituta za oporezivanje (CIOT)²² smatraju da je digitalizacija još više zaoštrila problem poslovanja malih firmi u sistemu PDV-a, jer je PDV-e sistem postao kompleksniji, zahtijava se dodatno administriranje i poštivanje obveza koje nameće poslovanje i plaćanje PDV-a u digitalnoj eri²³, što povećava troškove malim firmama u većoj mjeri nego što je slučaj sa većim kompanijama.

OPCIJA #2: DOBOROVOLJNA REGISTRACIJA

Dobrovoljna registracija daje punu slobodu malim firmama da odluče da li se uključiti u sistem PDV-a ili ostati izvan njega, na temelju svojih preferencija i rezultata *cost-benefit* analize. Eksperti²⁴ smatraju da je opcija dobrovoljne registracije element dobrog dizajna i strukturiranja PDV sistema. Studija²⁵, koja se bazirala na podacima o obveznicima u V. Britaniji, je pokazala da je dobrovoljna registracija optimalan izbor malih firmi ukoliko one uglavnom prodaju dobra ili pružaju usluge PDV obveznicima, iz razloga što mogu PDV prevaliti na kupca, koji ima pravo na odbitak ulaznog PDV-a. Međutim, postoje i drugi razlozi za visok udio broja firmi koje su dobrovoljno registrirane u odnosu na ukupan broj obveznika PDV-a. Faktor koji potiče firme da uđu u sistem PDV-a na dobrovoljnoj osnovi je postojanje mogućnosti za PDV prevare, jer prikrivanje prodaje omogućava prikazivanje manje obveze za PDV i povlačenje povrata. Isto tako, istraživanje je pokazalo da je veliki broj dobrovoljno registriranih firmi rezultat i propusta da se firma deregistrira, najčešće zbog fiksnih troškova deregistracije.

Istraživanja²⁶ su pokazala da su ključna sljedeća tri parametra koje je potrebno analizirati prilikom donošenja odluke o ulasku u sistem PDV-e:

- Visina troškova inputa u odnosu na promet;
- Struktura prodaje;
- Tržišna struktura.

²¹ IFS. (2011). „A Retrospective Evaluation of Elements of the EU VAT System“. London.

²² CIOT – The Chartered Institute of Taxation. (2022). „Cruel dilemmas for small businesses over frozen VAT threshold“.

²³ U V. Britaniji se od 2018. primjenjuje sistem digitalizacije za PDV-a pod nazivom „Making Tax Digital for VAT“, a od svih obveznika se zahtijeva da se prijave na dati sistem, primjenjuju propisana pravila i nabave adekvatni software.

²⁴ Crawford, I., Keen, M., and Smith, S. (2011). „Value Added Tax and Excises“ in „Dimensions of Tax Design“. Mirrlees Review. London: Institute for Fiscal Studies.

²⁵ Lockwood, B. I. Liu, L. (2016). „VAT Notches, Voluntary Registration, and Bunching: Theory and UK Evidence“. Warwick University.

²⁶ Liu, L., Lockwood, B., Almunia, M., and Tam, E.H.F. (2019). „VAT Notches, Voluntary Registration, and Bunching: Theory and UK Evidence“. Working Paper. Washington: IMF.

Troškovi inputa

Ulazak u sistem PDV-a firme koja ima visoke troškove inputa omogućava odbitak ulaznog PDV iz nabavki. Visina i struktura troškova male firme ovisi o vrsti djelatnosti. Kategorija malih firmi je uveliko heterogena, tako da nema jedinstvenog obrasca ponašanja koji bi se mogao primijeniti kod svih malih firmi. Da li je dobrovoljna registracija pogodna za malu firmu ovisi o vrsti djelatnosti kojom se bavi. Poduzetnici koji uglavnom svoje usluge pružaju krajnjim kupcima (domaćinstvima) u manjoj mjeri koriste inpute od dobavljača koji su obveznici PDV-a. Za ovu grupaciju malih firmi ne bi bilo povoljno da uđu u sistem PDV-a, jer bi PDV obveza uveliko premašivala trošak PDV u cijeni inputa koje koriste pri pružanju usluge. S druge strane, troškovi male firme koje npr. projektira i ugrađuje grijanje i klimatizaciju su u većoj mjeri opterećeni PDV-om iz inputa, te je za njih bolja opcija da budu u sistemu PDV-a, tim više što su često kooperanti velikih obveznika PDV-a.

Struktura prodaje

Drugi parametar koji opredjeljuje ulazak u sistem PDV-a jeste struktura prodaje. Potrebno je analitički utvrditi udio prodaje obveznicima u ukupnom prometu (tzv. B2B²⁷ prodaje) i udio prodaje krajnjim kupcima (B2C²⁸), što uključuje maloproduju i prodaju ostalim osobama koje su oslobođene plaćanja PDV-a (institucije vlade, banke, osiguravajuća društva, pošte i sl.). U situacijama kada se posluje sa obveznicima prevladavanje PDV-a na kupca nema efekat na prodaju budući da kupac može kao obveznik PDV-a odbiti ulazni PDV iz takve transakcije. Uključivanje u sistem PDV-a omogućuje malim firmama da koriste pravo odbitka ulaznog PDV-a i time umanje poreznu obvezu, s tim da, ukoliko su kupci male firme solventni, PDV-e kao potraživanje ne opterećuje troškove poslovanja, a time ne utječe na dobit firme. Međutim, uključivanje u PDV-e sistem u navedenim okolnostima je optimalna solucija ukoliko mala firma isključivo nabavlja inpute od obveznika PDV-e, te je u stanju u cijelosti odbiti ulazni PDV-e. No, ukoliko je dio nabavki male firme od subjekata koji nisu obveznici ili su oslobođeni PDV-a tada PDV-e iz nabavki opterećuje cijenu koštanja, prevladuje se na kupca preko prodajne cijene ukoliko je mala firma u takvoj tržišnoj poziciji. Može se zaključiti da je dobrovoljna registracija optimalna opcija ukoliko se mala firma u prometnom lancu nalazi u međufazi između dobavljača koji su obveznici PDV-a i kupaca koji su također obveznici PDV-a.

Tržišna struktura

Treći parametar koji bi trebalo razmotriti prilikom donošenja odluke o dobrovoljnoj registraciji jeste tržišna struktura. Ovo je od velikog značaja za male firme koje uglavnom posluju sa krajnjim kupcima. Ulazak u sistem PDV-a bi značio povećavanje prodajne cijene za iznos PDV-a koji moraju zaračunati na računima koje izdaju kupcima i uplatiti državi. Pozicija u sistemu PDV-a omogućava odbitak ulaznog PDV-a za sve transakcije prometa, pa i za prodaje krajnjim kupcima, a krajnji kupci u konačnici i snose PDV-e koji im se zaračuna prilikom prodaje. Negativna strana ulaska u sistem PDV-a je lošija konkurentna pozicija zbog viših cijena nego u slučaju da je mala firma izvan sistema PDV-a, budući da PDV-e u nabavkama manje opterećuje prodajne cijene nego standardna stopa PDV-a, čineći malu firmu konkurentnijom. Da li će mala firma biti u mogućnosti da poveća prodajne cijene zbog ulaska u sistem PDV-a ovisi o tržišnoj strukturi. Prevladavanje PDV-a kroz cijene na kupca je moguće ukoliko se radi o neelastičnoj potražnji, koja slabo ili nikako ne reagira na povećanje prodajnih cijena. Najčešće se radi o lokalnim dobrima, osnovnim životnim namirnicama, luksuznim dobrima ili komunalnim uslugama, koje kupuju lokalni kupci koji ne mogu ili nemaju interesa da ih kupuju u drugim sredinama zbog visokih troškova prevoza u odnosu na cijenu dobra. U takvim situacijama prodavac ima monopolistički položaj na tržištu. Međutim, male firme najčešće nisu u poziciji da mogu diktirati prodajne cijene, pogotovo ukoliko je mala firma

²⁷ B2B - Business to Business

²⁸ B2C - Business to Consumer

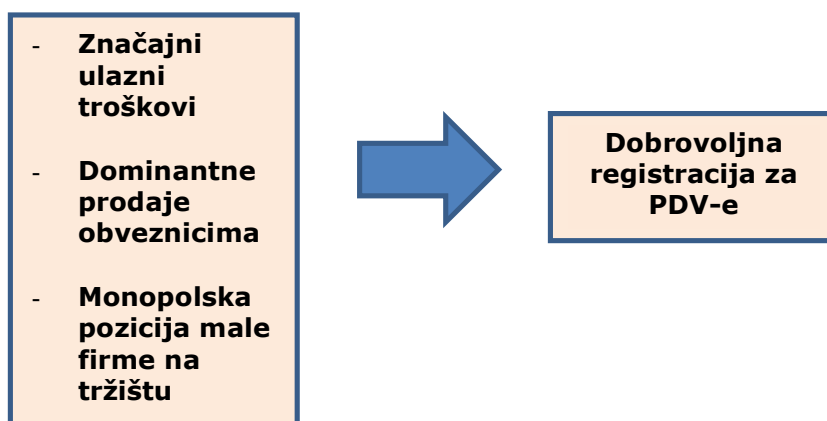
dobavljač ili kooperant velikih kompanija koje diktiraju uvjete nabavke, a time i cijene po kojima nabavljaju dobra ili usluge od malih firmi. U takvoj tržišnoj strukturi gdje dominiraju kupci-monopsoni poslovanje male firme izvan sistema PDV-a (tj. „ispod praga“) bi značilo smanjenje dobiti, ukoliko ona nije u mogućnosti da iznos PDV-a iz svojih inputa prevali na kupca svojih usluga ili dobara. U takvim okolnostima, opcija dobrovoljne registracije je suboptimalna, jer ne daje maksimalne efekte zbog nemogućnosti prevaljivanja PDV-a na prodajnu cijenu.

ANALIZA OPCIJA

Iz gornje elaboracije se može zaključiti da je dobrovoljna registracija za PDV-e vjerovatnija u tri situacije (Grafikon 1):

- (i) kada su troškovi inputa u odnosu na promet visoki;
- (ii) kada je visok udio prodaja PDV-e obveznicima u strukturi prodaje i
- (iii) kada na tržištu nema konkurencije, tako da firma zarađuje veću maržu.

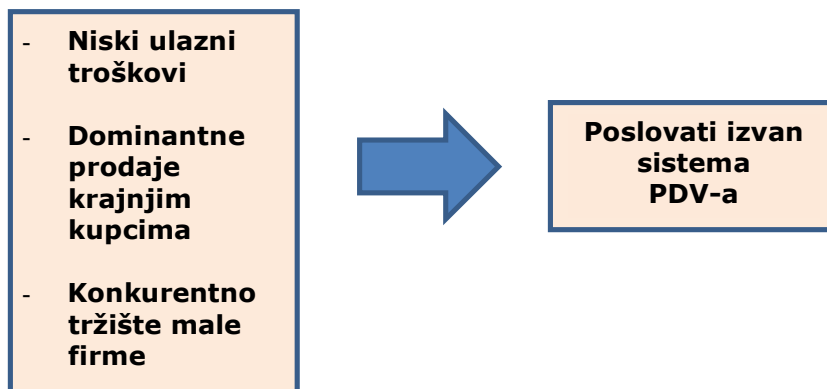
Grafikon 1: Parametri „ZA“ dobrovoljnu registraciju

Suprotno, mala firma ne bi trebala da se registrira za PDV-e ukoliko zadovoljava sljedeće uvjete (Grafikon 2):

- (i) kada su troškovi inputa u odnosu na promet jako niski ili beznačajni;
- (ii) kada je visok udio prodaja krajnjim kupcima u strukturi prodaje;
- (iii) kada mala firma posluje na konkurentnom tržištu.

Grafikon 2: Parametri „PROTIV“ dobrovoljne registracije

OSTALI FAKTORI "ZA" I "PROTIV" DOBROVOLJNE REGISTRACIJE

Osim ekonomskih i finansijskih razloga postoje i drugi razlozi koji dobrovoljnu registraciju čine atraktivnom opcijom za male firme. Imati status PDV obveznika je značajno za poslovanje, jer u poslovnom svijetu čini firmu većom i stabilnijom nego što u stvarnosti jeste. Ne samo da može da privuče kupce, nego posjedovanjem statusa PDV obveznika mala firma stječe povoljniji položaj prilikom ugovaranja nabavki od dobavljača, kod investitora, prilikom traženja kredita od banaka ili pozajmica od ostalih finansijskih institucija. PDV status mijenja percepciju navedenih subjekata o visini prometa firme. Vidljivi element PDV statusa je PDV broj, koji se navodi na fakturama, na web stranici, u poslovnoj korespondenciji, u poslovnim bazama podataka i bazama podataka aktivnih obveznika koje se nalaze na portalima porezne administracije, što također daje veći značaj firmi i povećava ugled u odnosu na male radnje i obrte. Isto tako, status PDV obveznika je koristan interno za unaprjeđenje organizacije rada male firme i njenog knjigovodstva, koje, zbog mogućih poreznih kontrola, treba biti ažurno i tačno, što u konačnici poboljšava ukupno poslovanje male firme i povoljno djeluje na sve subjekte s kojima posluje mala firma (kupci, dobavljači, investitori, banke,...), jer ulijeva povjerenje u tačnost računovodstvenih izvještaja i evidencija.

Međutim, praksa pokazuje da gore navedeni parametri za dobrovoljnu registraciju mogu i da izgube na značaju u situaciji kada se stvore okolnosti da mala firma može, shodno zakonu, izaći iz sistema PDV-a, npr. ukoliko se zakonom povećava prag za PDV-e ili usljed pada prometa firme ispod praga prouzročenog nepovoljnim internim ili eksternim faktorima (kriza, ratovi, elementarne nepogode i sl.). U takvim okolnostima za ostanak u sistemu PDV-a nisu relevantni ekonomski parametri (ulazni troškovi, struktura prodaje i tržišna struktura), već troškovi deregistracije.